

پرسش ۵۳۳: مصداق آیه (عَبَسَ وَتَوَلَّى) کیست؟

السؤال / ۵۳۳: بسم الله، والصلاة على سيدنا محمد وآله.
بعد الإطلاع على أغلب التفاسير المعتبرة لم أجد تفسيراً شافياً وكافياً لا يشوبه
الريب والظن والتقدير لسورة (عبس)، لذا نلتمسه منكم.
والسلام.

المرسل: الشراذمي ياسر - المغرب

پرسش ۵۳۳: بسم الله و صلوات بر سيد ما محمد و خاندان آن حضرت.
من پس از مطالعه‌ی اغلب تفاسیر معتبر، نتوانسته‌ام تفسیر کافی و قانع‌کننده‌ای که
شک و گمان و حدس در آن راه نداشته باشد درباره‌ی تفسیر سوره «عبس» بیابم؛ لذا
آن را از شما تقاضا می‌کنم.
و السلام

فرستنده: الشراذمی یاسر - مراکش

الجواب: بسم الله الرحمن الرحيم

والحمد لله رب العالمين، وصلى الله على محمد وآل محمد الأئمة
والمهديين وسلم تسليماً.

پاسخ: بسم الله الرحمن الرحيم

و الحمد لله رب العالمين، و صلى الله على محمد و آل محمد الائمة و المهديين و
سلم تسليماً.

وفقكم الله لكل خير، إن كنت تقصد من هو الذي عبس في قوله تعالى:
(عَبَسَ وَتَوَلَّى * أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى * وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهٗ يَزَكَّى * أَوْ يَذَّكَّرُ

فَتَنْفَعَهُ الذُّكْرَى * أَمَّا مَنْ اسْتَعْنَى * فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى * وَمَا عَلَيْكَ إِلَّا يَرْزُقِي
* وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى * وَهُوَ يَخْشَى * فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى) ([122])

خداوند شما را بر هر خیری موفق گرداند! شاید می‌خواهی بدانی در این آیات چه کسی روی ترش کرده است: (روی ترش کرد و سر برگردانید * چون آن نابینا به نزدش آمد * و تو چه دانی، شاید که او پاکیزه شود * یا پند گیرد و پند تو سودمندش افتد * اما آن که او توانگر است * تو روی خود به سوی او می‌کنی * و اگر هم پاک نگردد چیزی بر عهده‌ی تو نیست * و اما آن که دوان دوان به نزد تو می‌آید * و می‌ترسد * تو از او به دیگری می‌پردازی) ([123]).

عبس: فالذي عبس هو عثمان بن عفان، فقد كان عند رسول الله (ص) وجاء ابن أم مكتوم الأعمى فقدمه رسول الله (ص) على عثمان وقربه يحادثه فعبس عثمان وتولى عنه تكبراً على هذا الأعمى كما أخبر تعالى: (عَبَسَ وَتَوَلَّى * أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى * وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى * أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذُّكْرَى).

«عبس» (روی ترش کرد): کسی که روی ترش کرد عثمان بن عفان بود. وی نزد رسول خدا (ص) حضور داشت که ابن ام‌مکتوم نابینا آمد؛ حضرت او را بر عثمان مقدم داشت، نزدیک خود جای داد و با او سخن گفتن آغاز کرد. عثمان روی درهم کشید و متکبرانه به آن نابینا پشت کرد، همان‌طور که خدای متعال خبر داده است: (عَبَسَ وَتَوَلَّى * أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى * وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى * أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذُّكْرَى).

ثم بيّن الله لعثمان سوء فعلته وما انطوت عليه نفسه من التكبر، بأنه عندما يأتي فيما سبق شخص له جاه ومكانه يتصدى له حتى لو كان من المعرضين عن دعوة رسول الله والمتكبرين على رسول الله (ص) ودون

أَنْ يَطْلُبَ أَحَدٌ مِنْهُ هَذَا: (أَمَّا مَنْ اسْتَعْنَى * فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى * وَمَا عَلَيْكَ إِلَّا يَزْكَى).

سپس خداوند عمل ناپسند عثمان و تکبری که درونش لانه کرده بود را بیان فرمود؛ به این ترتیب که وقتی کسی می‌آید که در گذشته جاه و مقامی داشته بود، عثمان روی به سوی او می‌کند حتی اگر وی از کسانی باشد که از دعوت پیامبر خدا روی گردانده و بر رسول خدا(ص) تکبر پیشه نموده باشد، بدون این که کسی از او چنین چیزی خواسته باشد: (أَمَّا مَنْ اسْتَعْنَى * فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى * وَمَا عَلَيْكَ إِلَّا يَزْكَى).

وَبَيَّنَ اللَّهُ لِعُثْمَانَ بْنِ عَفَانَ وَلِمَنْ هُمْ مِثْلُهُ وَيَتَصَرَّفُونَ كَتَصَرَّفِهِ أَنْ الْأُولَى بِكُمْ أَنْ تَقِيمُوا الْإِنْسَانَ عَلَى أَسَاسِ طَلْبِهِ لِلْحَقِّ وَعَلَى أَسَاسِ خَوْفِهِ مِنَ اللَّهِ لَا عَلَى أَسَاسِ جَاهِهِ وَمَكَانَتِهِ وَمَا يَمْلِكُ (وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى * وَهُوَ يَخْشَى * فَأَنْتَ عَنْهُ تَلْهَى)

خداوند برای عثمان بن عفان و کسانی که همانند او هستند و مثل او رفتار می‌کنند، روشن ساخته است که سزاوار است انسان را براساس حق جویی‌اش و براساس میزان ترسش از خدا ارزشیابی کنند، نه براساس مقام و منزلتش و آن چه که مالک آن است: (وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى * وَهُوَ يَخْشَى * فَأَنْتَ عَنْهُ تَلْهَى).

فَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ رَغِمَ عَمَاهُ جَاءَ يَسْعَى إِلَى هَذَا الْمَجْلِسِ الْمُبَارَكِ وَالَّذِي هُوَ مَجْلِسُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَمَجْلِسُ الْمُسْلِمِينَ فَالْمَفْرُوضُ أَنْ تَفْرَحَ يَا عُثْمَانُ بِهِ، وَالْمَفْرُوضُ أَنْ تَقْدِمَهُ أَنْتَ عَلَى نَفْسِكَ؛ لِأَنَّهُ إِنْسَانٌ أَعْمَى، لَا أَنْ تَعْبَسَ فِي وَجْهِهِ وَتَتَوَلَّى عَنْهُ؛ لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَدَّمَهُ.

ابن ام‌مکتوم با آن که نابینا بود، دوان‌دوان به سوی این مجلس مبارک یعنی مجلس رسول خدا(ص) و مجلس مسلمین شتافت، پس تو ای عثمان می‌بایست خوشحال

می‌شدی و او را بر خویشتن مقدم می‌داشتی، چرا که وی نابینا بود، نه این که چون پیامبر خدا(ص) او را مقدم داشته بود، در چهره‌اش اخم کنی و از او روی برگردانی.

هذا مختصر لمعنى هذه الآيات.

این معنای مختصری از این آیات بود.

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

أحمد الحسن - محرم الحرام / ١٤٣٢ هـ

و السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

احمد الحسن - محرم الحرام ١٤٣٢ هـ.ق.

[122] - عبس: 1 - 10.

[123] - عبس: 1-10.